

THINKFUND
SUPPORTING POLICY RESEARCH

Відродження
INTERNATIONAL RESEARCH INSTITUTE

B | S | T The Black Sea Trust
for Regional Cooperation
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Катерина
Зарембо

АУДИТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ: УКРАЇНА- ПОЛЬЩА

ДИСКУСІЙНА ЗАПИСКА

B | S | T The Black Sea Trust
for Regional Cooperation
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Катерина Зарембо

АУДИТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ:

**УКРАЇНА-
ПОЛЬЩА**

ДИСКУСІЙНА ЗАПИСКА

Київ
2016

Публікацію підготовлено у рамках проекту Інституту світової політики «Аудит зовнішньої політики України». Цей проект виконується за підтримки «Чорноморського фонду для регіональної співпраці» Німецького фонду Маршалла (GMF) та «Ініціативи з розвитку аналітичних центрів України», яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» (МФВ) у партнерстві з Фондом розвитку аналітичних центрів (ТТФ) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

Зміст дослідження є винятково відповідальністю Інституту світової політики та не обов'язково відображає погляди Німецького фонду Маршалла, уряду Швеції, Міжнародного фонду «Відродження», Фонду розвитку аналітичних центрів. Забороняється відтворення та використання будь-якої частини цього дослідження у будь-якому форматі, включаючи графічний, електронний, копіювання чи використання в будь-який інший спосіб без відповідного посилання на оригінальне джерело.

Фото:

Адміністрація Президента

Автор:

Катерина Зарембо

Координатор проекту:

Катерина Зарембо

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Інтереси України щодо Польщі та Польщі щодо України: точки перетину	8
2.1. Політичний діалог: минуле наздоганяє теперішнє	8
2.2. Безпекові інтереси України і Польщі: багатовимірна реалізація	16
2.3. Реформи та економіка: можливості для спільної історії успіху	20
3. Хто є хто: групи інтересів та впливу	26
3.1. Політичні гравці: хто впливає на рішення щодо України у Польщі	26
3.2. Суспільні настрої щодо України в Польщі і щодо Польщі в Україні	29
4. Наявні і потенційні ризики, конфлікти	36
4.1. Подальше погіршення відносин між Україною та Польщею через педалювання конфронтаційної історичної риторики	36
4.2. Послаблення позиції Польщі в Європейському Союзі і, як результат, погіршення відносин з Україною	37
4.3. Втрата підтримки Польщі через незначний прогрес у проведенні реформ	38
4.4. Погіршення ставлення та прояви дискримінації щодо українців у Польщі	39
5. Рекомендації	41
6. Подяка	43

1. ВСТУП

На відміну від більшості двосторонніх треків, які Україна провадить із державами-партнерами, порядок денний відносин між Україною та Польщею не формується ані економічними інтересами, ані кон'юнктурними факторами. Українсько-польські відносини мають достоту стратегічний вимір, щоправда, завдячують цим радше Польщі, ніж Україні. Першою визнавши незалежність України, Польща від того моменту неухильно її підтримувала.

Так, під час Помаранчевої революції Александр Кваснівський взяв на себе роль посередника між кандидатами у президенти Віктором Ющенком та Віктором Януковичем і допоміг уникнути застосування сили проти мирних протестувальників. Резолюції Європейського парламенту 2005 і 2014 років, які підтверджують перспективу членства України в ЄС, були підготовлені за активної участі польських євродепутатів¹. Польща разом із Швецією була флагманом розвитку Східної політики Євросоюзу, зокрема ініціативи Східного партнерства. Кваснівський разом із Петом Коксом докладав особистих зусиль для того, щоб створити можливість для підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і переконати українське керівництво робити необхідні для цього реформи. Польща доклала дипломатичних зусиль і під час Революції гідності, коли разом із Німеччиною та Францією виступила у ролі медіатора між Януковичем і трьома лідерами опозиції 21 лютого 2014 року.

Польща залишалася лобістом інтересів України у ЄС навіть тоді, коли репутаційні ризики такої підтримки були відверто високі. Йдеться, зокрема, про зусилля Александра Кваснівського і підтримку ним діалогу з Леонідом Кучмою навіть тоді, коли останній опинився у міжнародній ізоляції. Президент Броніслав Коморовський був єдиним лідером держави-члена ЄС, який прилетів до Києва дивитися фінал ЄВРО-2012 у компанії Віктора Януковича та президента Білорусі Олександра Лукашенка.

---

¹ *Szeptycki A. Poland-Ukraine relations. Revista UNISCI / UNISCI Journal, № 40 (Enero / January 2016). P. 74.*

Польща не тільки була більшим лобістом європейської інтеграції України, ніж сама Україна, а й проактивність у відносинах майже завжди походила з польського, а не з українського боку.

Причина цього коріниться у стратегічному підході Польщі до формування своєї зовнішньої політики загалом. Ідейним «батьком» польської зовнішньополітичної доктрини після 1989 року стали Юльош Мерошевський та Єжи Гедройць, польські інтелектуали, які, на протигагу «кресов'янським» настроям багатьох своїх співвітчизників, ще у перші післявоєнні десятиріччя проголосили тезу, що Польща мусить відректися від будь-яких претензій на колишні польські землі та всіма силами підтримувати ідею незалежності України, Білорусі, Литви, а також демократизацію Росії як запоруку польської безпеки.² Їхні погляди, викладені у емігрантському часописі «Культура», який, своєю чергою, дав українсько-польським відносинам таких впливових прихильників, як Лех Валенса, Адам Міхнік і Яцек Куронь³. Таким чином, на початку 1990-х наріжним каменем зовнішньої політики Польщі стала політика європеїзації, а не політика пам'яті. Польські дипломати відзначали, що українсько-польські відносини «вбереглися від парадигми «поганої пам'яті»⁴, а історик Тімоті Снайдер у 2003 році похвалив польські політичні еліти за вміння відрізнити державні інтереси від національної пам'яті⁵.

Характер двосторонніх відносин змінився із приходом до влади партії «Право і справедливість» на чолі з Ярославом Качинським у

---

² Zhurzhenko T. *Memory Wars and Reconciliation in the Ukrainian-Polish Borderlands: Geopolitics of Memory from a Local Perspective*. In: Mink G. et al (eds) *History, Memory and Politics in Central and Eastern Europe*. Palgrave Macmillan, 2013. P. 174.

³ Там само.

⁴ Burlyuk O. (forthcoming). *Same end, different means: the evolution of Poland's sponsorship of Ukraine at the European level* (рукопис у розпорядженні автора)

⁵ В опублікованій — «national memories. Snyder, T. *The Reconstruction of Nations. Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569-1999*. Yale University Press, 2003. P. 274. Цитовано за Zhurzhenko T. *Memory Wars and Reconciliation in the Ukrainian-Polish Borderlands: Geopolitics of Memory from a Local Perspective*. In: Mink G. et al (eds) *History, Memory and Politics in Central and Eastern Europe*. Palgrave Macmillan, 2013. P. 173-192.

2015 році. Історична проблематика, в центрі якої постає встановлення історичної правди і справедливості довкола подій на Волині у 1943 році, сьогодні є у топі українсько-польського порядку денного.

Безперечно, стратегічні інтереси Польщі до України лишилися незмінними. Спільна декларація Президентів Польщі та України, прийнята з нагоди 25-ої річниці незалежності України, містить чітку формулу, яка визначає політику Польщі щодо України: «Польська сторона вважає, що незалежність України має принципове значення для безпеки і незалежності Польщі»⁶.

Відповідно, інтереси Польщі щодо України звучать як:

- 1) незалежність, суверенітет і територіальна цілісність України;
- 2) інтеграція України до ЄС і НАТО;
- 3) демократична та економічна трансформація України;
- 4) розв'язання суперечливих питань щодо чутливих сторінок спільної історії, зокрема подій на Волині у 1943 та на Галичині у 1944 роках.

На думку польських дипломатів, приналежність України до європейського безпекового, ціннісного та культурного просторів для Польщі є беззаперечною і природною, хоч і довготерміною, перспективою.

Своєю чергою, інтереси України до Польщі полягають у:

- 1) взаємовідносинах на засадах стратегічного партнерства;
- 2) підтримці України на шляху європейської інтеграції;
- 3) реалізації безпекових інтересів України через підтримку її євроатлантичної інтеграції та співпраці у безпековій площині;

---

⁶ Спільна декларація Президента України та Президента Республіки Польща 24 серпня 2016. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Режим доступу <http://www.president.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-prezidenta-ukrayini-ta-prezidenta-respubl-37975>

- 4) запозиченні польського досвіду проведення реформ та подолання посткомуністичної спадщини;
- 5) співпраці в енергетичній сфері;
- 6) забезпеченні прав та реалізації інтересів української громади у Польщі.

Ця записка є спробою неупереджено проаналізувати ключові точки дотику, які сьогодні формують українсько-польський порядок денний, і визначити конкретні кроки для реалізації спільних інтересів.

2. ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ ЩОДО ПОЛЬЩІ ТА ПОЛЬЩІ ЩОДО УКРАЇНИ: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ

2.1. ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ: МИНУЛЕ НАЗДОГАННЯЄ ТЕПЕРІШНЄ

Після обрання Анджея Дуди на президентську посаду у Польщі та впевненої перемоги «ПіС» на парламентських виборах політичний діалог між Україною та Польщею певний час був поставлений на паузу (Анджей Дуда вперше зустрівся з Петром Порошенком майже через півроку після інавгурації), але відтоді набрав темп. Із грудня 2015 року лідери держав зустрічалися не менше п'яти разів. Дуда двічі відвідав Київ із візитом, зокрема з нагоди 25-ої річниці незалежності України. На грудень 2016 року запланований візит українського Президента до Варшави. Відбувається активний міжвідомчий діалог, зокрема, відновив роботу Консультаційний комітет президентів України та Польщі. Відбулися візити спікера Верховної Ради Андрія Парубія та прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана до Польщі. Глава МЗС Польщі Вітольд Ващиковський перебував в Україні з візитом у вересні 2016 року.

Обидві сторони всіляко підкреслюють особливість відносин: у 2015 році Броніслав Коморовський, тодішній Президент Польщі, обравши Київ для свого останнього перед виборами закордонного візиту, був запрошений до виступу у Верховній Раді України. Безпрецедентною була промова Анджея Дуди на Нараді Послів у Києві під час візиту у серпні 2016 року, вже не кажучи про те, що польський президент узагалі був єдиним західним лідером, присутнім на святі Незалежності України.

Нинішній уряд Польщі, як і його попередники, продовжує бути палким адвокатом України в ЄС

Нинішній уряд Польщі, як і його попередники, продовжує бути палким адвокатом України в ЄС. Польські посадовці не втомлюються повторювати, що членство України в ЄС — це довготермінова мета Польщі, а «без України проєкт соборної, вільної і демократичної Європи

2. Інтереси України щодо Польщі та Польщі щодо України: точки перетину

неповноцінний»⁷. Польські парламентарі майже одностайно проголосували за ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (щоправда, у своєму попередньому скликанні). Сьогодні Польща залишається беззастережним адвокатом двох принципових для України питань: збереження санкцій проти Російської Федерації та запровадження безвізового режиму для України.

Через ці та інші вияви підтримки для України європейський аналітичний центр «European Council on Foreign Relations» впевнено відніс Польщу до групи «лідерів» серед держав-членів ЄС стосовно підтримки України, після Німеччини, Великої Британії та Швеції⁸.

На цьому тлі чи не парадоксальним здається те, що в Україні багато хто говорить про погіршення відносин між Україною та Польщею. Медійне тло для польсько-українського діалогу створило різне тлумачення подій минулого між українським та польським парламентами. Йдеться про голосування 9 квітня 2015 року пакету «декомунізаційних законів», у тому числі закону «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», який надає такий статус Організації українських націоналістів та Українській повстанській армії і, з-поміж іншого, забороняє їхню критику. Ставлення до ОУН та УПА у Польщі щонайменше є неоднозначним, оскільки ці організації вважають відповідальними за винищення польського цивільного населення на Волині у 1943 та на Галичині у 1944 роках. Найгіршим для Польщі було те, що ухвалення цих законів відбулося одразу після виступу Броніслава

---

7 *Vitold Vaschykovskyy: Bez Ukrainy projekt vilnoy i demokratichnoy Evropy nepovnocinnyy. Espreso, 18.09.2016. Режим доступу http://espreso.tv/article/2016/09/18/vitold_vaschykovskyy_bez_ukrayiny_proekt_vilnoy_i_demokratychnoy_yevropy_nepovnocinnyy*

8 *Gressel G. Keeping Up Appearances: How Europe Is Supporting Ukraine's Transformation. European Council on Foreign Relations, 5th October 2016. Available at http://www.ecfr.eu/publications/summary/keeping_up_appearances_how_europe_is_supporting_ukraines_transformation*

Коморовського у Верховній Раді і було сприйняте у Польщі як відверте приниження поляків і їхнього лідера⁹.

В Україні ж широкий резонанс отримала резолюція польського Сенату та Сейму (7 і 22 липня 2016 року відповідно) «Про встановлення 11 липня Днем пам'яті поляків, жертв геноциду, вчиненого ОУН-УПА», яка серед української громадськості та ЗМІ була сприйнята як крок до конфронтації з Україною з боку правлячої партії. В Україні взагалі не всі зрозуміли, який стосунок має Україна до злочинів проти польського мирного населення і до чого тут УПА, яка в роки війни з Російською Федерацією для багатьох стала символом української боротьби за незалежність. Показовою ілюстрацією рівня обізнаності в Україні щодо Волині є неформальне опитування депутатів Верховної Ради України, яке провів журналіст «Української правди» напередодні голосування заяви-відповіді на постанову польського Сенату у липні 2016 року: поінформованість щодо подій на Волині виявили одиниці¹⁰.

Для Польщі ж громадський консенсус щодо того, що Волинські злочини є геноцидом українців проти поляків, сформувався ще у 1990-х роках. Опитування, проведене у 2013 році Польським центром досліджень громадської думки, показало, що 69 % поляків вважають, що вони добре поінформовані щодо цієї сторінки історії або щось знають про неї. Різні групи польського електорату відрізняються між собою не тим, як вони визначають події на Волині, а тим, наскільки високо встановлення історичної правди стоїть у списку їхніх очікувань щодо політичних сил. Проблемою вшанування жертв серед мешканців так званих Східних Кресів, тобто територій міжвоєнної Польщі, що були розташовані на схід від теперішнього кордону з Литвою, Білоруссю та Україною, та встановлення історичної правди щодо цих подій найбільше опікуються так звані «кресові організації». При цьому більшість поляків пере-

---

⁹ Гетьманчук А. Як ми втрачаємо проукраїнську Польщу. *Європейська правда*, 22.10.2015. Режим доступу <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/10/22/7039792/>

¹⁰ Білоножко Є. Події на Волині у 1943-му: версії українських депутатів. *Українська правда*, 18.07.2016. Режим доступу <http://www.pravda.com.ua/columns/2016/07/18/7114841/>

конані, що саме їхній народ найбільше постраждав під час Другої світової війни.

Історична дискусія між Україною та Польщею аж ніяк не є новим явищем. У 1997 році тодішні президенти Леонід Кучма та Александр Кваснєвський уперше підписали Спільну заяву «До порозуміння та єднання»¹¹. У 2003 році парламенти України та Польщі зробили спільну заяву у зв'язку з 60-ю річницею Волинської трагедії¹², а наступного дня зі спільною заявою про примирення виступили президенти. Важливо підкреслити, що в усіх цих заявах йшлося не про відповідальність або пробачення, а про трагедію та пошану загиблим, що, зокрема у 2003 році, викликало незадоволення польської сторони. Резолюції щодо подій на Волині приймалися польським парламентом і в 2009, і в 2013 роках.

Одним із перших міждержавних непорозумінь на історичному ґрунті стало присудження Віктором Ющенком посмертне звання «Героя України» Степану Бандері. Тодішній президент Польщі Лех Качинський розкритикував вчинок Ющенка, а Європейський Парламент, за ініціативою польських євродепутатів, ухвалив резолюцію, у якій закликав лідерів України «переглянути свої рішення та залишитися відданими європейським цінностям»¹³.

Своєю чергою, резолюція польського парламенту, прийнята у 2013 році з нагоди 70-ої річниці подій на Волині, відрізнялася більш гострою, у порівнянні з попередніми, риторикою, назвавши події на Волині «злочином з ознаками геноциду» та покладаючи відповідальність за нього на ОУН та УПА.

---

¹¹ Спільна заява Президентів України і Республіки Польща «До порозуміння і єднання», 21.05.1997. Режим доступу http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/616_005

¹² Постанова Верховної Ради України «Про схвалення українсько-польської парламентської заяви у зв'язку з 60-ю річницею волинської трагедії», 10.07.2016. Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1085-15>

¹³ European Parliament resolution of 25 February 2010 on the situation in Ukraine. Available at <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0035+0+DOC+XML+V0//EN>

Таким чином, тема Волині була актуальною в Польщі за будь-якого уряду. На цьому тлі стає зрозумілим, чому голосування за пакет «декомунізаційних законів» у день виступу Броніслава Коморовського у Верховній Раді було сприйнято у Польщі як «ніж у спину» від України, а також чому голосування Київрадою за перейменування Московського проспекту на Проспект Бандери у день перебування Порошенка на Варшавському саміті НАТО у липні 2016 року не відрізнялося вдалим таймінгом.

Однак саме з приходом до влади «Права і справедливості» у її нинішньому складі (варто відзначити, що велика частина еліти «ПіСу» загинула в авіакатастрофі під Смоленськом у 2010 році) історична тема стала одним із наріжних каменів державної політики. У цьому «ПіС» робить крок назад і втілює той сценарій відносин з Україною, зокрема і зовнішньої політики загалом, якого уникнули Гедройць та його послідовники після 1989 року. Сьогодні при владі у Польщі перебувають ті люди, які будуть не замовчувати історичні розбіжності заради добросусідських відносин, а навпаки – підкреслювати їх.

Для розуміння нинішнього етапу українсько-польських відносин необхідно звернути увагу на такі ключові характеристики політики Польщі, яку формує «Право і справедливість»:

- вона є радше державоцентричною, ніж євроцентричною. Польща, представлена «ПіС», не відмовляється від європейського проекту, однак її цікавить ЄС як спільнота сильних держав-членів, а не інституцій. Концепти, на які спирається «ПіС» сьогодні, є «незалежність» та «суверенітет», а не «європеїзація», як це було у попередні 25 років¹⁴;
- для «ПіСу» і його електорату велике значення мають історичні питання – настільки, що міністр закордонних справ Польщі Вітольд Вашиковський під час щорічної промови у польському парламенті оголосив 2016

---

¹⁴ Balcer A., Buras P., Gromadzki G., Smolar E. *Change in Poland, but what change? Assumptions of Law and Justice party foreign policy. Stefan Batory Foundation. Warsaw, May 2016. 18 p.*

рік роком «польської історичної дипломатії»¹⁵. Важливо, що історична політика «ПіСу» є наскрізною для всіх сфер та зовнішніх аудиторій, а не тільки стосовно України.

- Ідеологічна доктрина «ПіСу» корениться не у нещодавніх перемогах Польщі у сфері європейської інтеграції та подоланні посткомуністичної спадщини, а на певному історичному «комплексі бездержавності». Характерно, що деякі політичні постулати сучасної Польщі насправді є продовженням ідей Юзефа Пілсудського, наприклад, ідея союзу Міжмор'я. Як пояснив Анджей Дуда, «у минулому нам було відмовлено у дійсно власній державі. Нам було відмовлено у безпеці і праві на культуру та мову, тоді коли ціла нація була під загрозою знищення. Нам надто часто відмовляли у праві визначати свою долю»¹⁶. Це проливає певне світло на причини сьогодишнього протистояння Варшави та Брюсселю та пояснює девіз «Права і справедливості» «Нічого про нас без нас!».

Фактично сьогодні польські еліти «Права і справедливості» переживають певну кризу ідентичності через непроговорені історичні питання, щодо яких частина польських політичних еліт та електорату прагнуть встановити остаточну істину. Те, що впродовж 25 років Польща та Україна не мали постійного діалогу щодо історичних занепокоєнь (передусім польських), один із польських дипломатів назвав «замороженим конфліктом» між двома державами, який вибухнув тоді, коли в Україні вважали питання примирення як давно врегульоване¹⁷. При цьому історична політика Польщі (так само, як і глорифікація УПА з боку України) є відповіддю на запит її суспільства, а не намаганням посваритися з країною-сусідом. Однак

---

¹⁵ *Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2016 (29 January 2016). Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland. Available at http://www.msz.gov.pl/en/foreign_policy/goals_of_foreign_policy/annual_address_2011/*

¹⁶ *Rozmowa z Prezydentem RP Andrzejem Dudą. „Musimy być głodni sukcesu». Polski Przegląd Dyplomatyczny, Numer 1 (67) 2016. <http://www.ppd.pism.pl/Numery/1-67-2016/Rozmowa-z-Prezydentem-RP-Andrzejem-Duda>*

¹⁷ *Інтерв'ю з польським дипломатом, 13.07.2016.*

мала взаємна обізнаність щодо процесів в обох країнах та їхнього значення призвела до їхньої хибної інтерпретації з обох боків.

Важливо врахувати також і той факт, що останні двадцять п'ять років польські історики фахово працювали над волинською проблематикою, накопичивши на сьогодні солідний банк матеріалів та доказової бази, тоді як українській історіографії, як і гуманітарній науці в цілому, бракує ресурсів через хронічне недофінансування. Як наслідок, польсько-українська історична дискусія відбувається в асиметрії поінформованості та аргументації, а найголовніше – перейшла з університетів до парламентів.

Тимчасом як полякам важко повірити в те, що глорифікація УПА в Україні не має жодного антипольського значення, українцям складно зрозуміти, що липнева резолюція парламенту Польщі не є антиукраїнською

Асиметрія взаєморозуміння спостерігається і щодо сучасних подій в обох державах: тимчасом як полякам важко повірити в те, що червоно-чорні прапори на майданах під час Революції гідності і глорифікація УПА в Україні як джерело натхнення для сучасної боротьби за незалежність української держави не мають

жодного антипольського значення, українцям складно зрозуміти, що липнева резолюція парламенту Польщі не є антиукраїнською.

Насправді у «ПіС» і у переважній частині інших консервативних та християнсько-демократичних середовищ, багато хто є щиро переконаним, що подібні резолюції та історичний діалог, до якого вони спонукають Україну, насправді матимуть позитивний ефект на польсько-українські відносини у довготерміновій перспективі, оскільки проговорити, знайти відповіді і тільки тоді закрити цю сторінку в історії двосторонніх відносин є, на їхню думку, єдиним шляхом до справжнього примирення¹⁸. На користь цього свідчить хоча б той факт, що ініціатором резолюції виступив Міхал Дворчик, голова українсько-польської групи міжпарламентської співпраці з польського боку, якого польські експерти в цілому характеризують як проукраїнського політика (!).

¹⁸ *Інтерв'ю з Лукашем Адамським, заступником директора Центру польсько-російського діалогу та взаєморозуміння, 21.10.2016.*

Зрозуміти справжнє значення липневої резолюції допомагає також і порівняння результатів голосування у Сеймі за неї та за спільну «Декларацію пам'яті та солідарності» польського та українського парламентів 20 жовтня 2016 року. Так, тоді як за першу проголосували 432 депутати, 10 утрималося, а «проти» не висловився жоден, «Декларацію пам'яті та солідарності» підтримали 367 депутатів, з них більшість «ПіС», «Новочесна» та «Громадянська платформа». Тимчасом як голосування за «Декларацію пам'яті та солідарності» чітко демонструє, які сили у польському політикумі є проукраїнськими, голосування за резолюцію щодо Волині, передусім, було адресоване польському виборцю, а не закордонній аудиторії. Голосування проти резолюції, яка оголошує Волинський злочин ґеноцидом, було б потрактоване польським електоратом не як спосіб уникнути конфлікту з Україною, а як ставлення під сумнів те, що це був саме ґеноцид, а отже, тягнуло би за собою неодмінні репутаційні втрати¹⁹.

Саме тому сьогодні українським політичним елітам важливо проявити зрілість і мудрість у діалозі з Польщею, сприймаючи історичні претензії не як звинувачення, а як заклик про допомогу та співпрацю. Вдалим прикладом такої політики є вереснева заява-відповідь Верховної Ради, яка була в цілому позитивно сприйнята у Польщі, числі зокрема і серед політиків «ПіС»²⁰. Варто також відзначити баланс, який змогли знайти українські та польські дипломати у коментуванні фільму «Волинь» винятково як твору мистецтва, що не претендує на історичну точність.

Голосування за резолюцію щодо Волині, передусім, було адресоване польському виборцю, а не закордонній аудиторії

---

¹⁹ *Інтерв'ю з польським політиком, 28.10.2016.*

²⁰ *Інтерв'ю з польським дипломатом, 27.10.2016.*

2.2. БЕЗПЕКОВІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ: БАГАТОВИМІРНА РЕАЛІЗАЦІЯ

В умовах російської агресії на Сході України сьогодні Польща є однією з небагатьох країн-членів НАТО, яка розглядає свій внесок у розбудову української (а відтак, і регіональної) безпеки як через розбудову української безпекової та оборонної спроможності, так і через інтеграцію України до західних безпекових структур.

Так, Польща разом із Великою Британією, США, Канадою, Литвою та Естонією долучилася до об'єднаного координаційного комітету з питань оборонного реформування України²¹. Зокрема, у 2016 році солдати польської бригади підгалянських стрільців здійснили двомісячне навчання солдатів української армії на Яворівському полігоні²². Протягом усього періоду війни з Росією Польща надає Україні гуманітарну допомогу, приймає на лікування та реабілітацію поранених у зоні АТО, запрошує українських офіцерів на стажування до своїх військових навчальних закладів.

Важливим компонентом безпекових відносин між Україною та Польщею є співпраця у сфері оборонної промисловості. З цієї метою на полях саміту НАТО у Варшаві міністри оборони двох держав Степан Полторак та Антоні Мацєрєвич підписали протокол про внесення змін до Угоди щодо питань військово-технічного співробітництва. Зокрема, протоколом передбачено створення Робочої групи з питань військово-технічного співробітництва, яка діятиме в рамках українсько-польської Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва²³. Польща та Україна взаємно зацікав-

---

²¹ Міністерство оборони України. Міжнародне співробітництво. Режим доступу <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mizhnarodne-spivrobitnicztvo/>

²² Польські військові закінчили навчання українців на Яворівщині. Польське радіо, 08.10.2016. Режим доступу <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/274486>

²³ Міністр оборони України та Міністр національної оборони Польщі підписали Протокол щодо питань військово-технічного співробітництва. Міністерство оборони України, 09.07.2016. Режим доступу <http://www.mil.gov.ua/news/2016/07/09/ministr-oboroni-ukraini-ta-ministr-nacjonalnoi-oboroni-polshhi-pidpisali-protokol-shhodo-pitan-vijskovo-tehnichnogo-spivrobitnicztva-/>

лені у спільному виробництві вертольотів, безпілотних літальних апаратів, комплексів індивідуального захисту тощо. Така співпраця вигідна як з безпекової, так і з економічної точки зору: польські інвестиції від спільного проекту польської компанії «Lubawa S.A.» та ДК «Укроборонпром» з виробництва військової амуніції в Івано-Франківську, який має розпочатися до кінця 2016 року, оцінюються на рівні 1 млн євро²⁴. Також очікується підписання міждержавної Угоди про співробітництво у сфері оборони – першої двосторонньої угоди такого кшталту, що її укладатиме Україна з початку російської агресії.

При цьому конфлікт на Сході України як такий присутній у політичному та безпековому дискурсі Польщі набагато менше, ніж, скажімо, посилення присутності НАТО на східному фланзі. Частково до цього спричиняється відстороненість Польщі від Мінського врегулювання. Сьогодні процес врегулювання конфлікту викликає в офіційній Варшаві швидше роздратування, аніж ентузіазм, однак не через мету, а через засіб: Польща вбачає у Нормандському форматі черговий прояв домінування Німеччини та Франції у вирішенні життєво важливих для Європи питань²⁵. Таким чином, Польща прагне долучитися до процесу врегулювання не стільки заради самого врегулювання, скільки заради ствердження власної ваги у процесі прийняття рішень у Євросоюзі. Україна, зі свого боку, вважає, що зусилля Польщі щодо підтримки української позиції у Брюсселі, зокрема у питанні збереження санкцій, є набагато продуктивнішими для врегулювання конфлікту, аніж збільшення кількості співрозмовників за столом переговорів²⁶.

---

²⁴ *Спільне українсько-польське підприємство «Укроборонпрому» і Lubawa SA планується інвестувати 1 млн євро. Military navigator, 25.09.2015. Режим доступу <http://www.milnavigator.com/uk/v-sovmestnoe-ukrainsko-polskoe-predpriyatye-ukroboronproma-i-lubawa-sa-planiruetsya-investirovat-1-mln-evro/>*

²⁵ *Вітольд Ващиковський: Президент Польщі Дуда готує нову мирну ініціативу на заміну «мінському формату». Еспресо, 25.08.2015. Режим доступу http://espreso.tv/article/2015/08/25/vitold_vaschikovskyy_prezydent_polschi_duda_gotuye_novu_myrnu_iniciatyvu_na_zaminu_quotminskomu_formatuquot*

²⁶ *Інтерв'ю з українським дипломатом, 07.10.2016.*

***Саме Польща як країна-організатор
запросила Україну на саміт НАТО до
Варшави навіть ще до формального
рішення усіх держав Альянсу***

Нинішній уряд Польщі, як і його попередники, наполягає на «політиці відкритих дверей» НАТО для України. Не секрет, що саме Польща як країна-організатор запросила Україну на саміт НАТО до Варшави навіть ще до формального рішення усіх держав Альянсу і лобіювала українське питання на порядку денному саміту²⁷. Завдяки Польщі Україна долучається до практичної співпраці у сфері оборони: на додачу до батальйону «Полукрбат», який був створений ще у 2000 році і брав участь в операції НАТО в Косові, 25 січня 2016 року відбулася урочиста церемонія відкриття командування спільної Литовсько-польсько-української бригади (ЛИТПОЛУКРБригу). У лютому 2016 року відбулися перші навчання. Створення такої міжнародної одиниці для України є прикладом та можливістю практичної інтеграції до збройних сил НАТО навіть без формального членства і є важливим досягненням, з огляду на те, що подібні ініціативи не завжди знаходять підтримку держав-членів НАТО (наприклад, як у випадку Болгарії стосовно румунсько-української ідеї Чорноморської флотилії).

Іншою важливою ініціативою, яку Польща пропонує Україні, є ідея союзу Міжмор'я, у польському варіанті ABC (від Adriatyk – Bałtyk – Morze Czarne). Мета цього проекту, за визначенням Анджея Дуди, – посилити політичну суб'єктність країн Центральної та Східної Європи у рамках євроатлантичної спільноти. Іншими словами, йдеться не про альтернативну, а про додаткову безпекову структуру, яка допоможе країнам Центральної та Східної Європи наздогнати Західну за рівнем розвитку. Окрім того, йдеться не про оборонну структуру, а про безпекову у широкому сенсі (військовому, енергетичному, економічному, інфраструктурному та суспільно-історичному) по лінії Північ-Південь, а не Захід-Схід. Прикладом реалізації такого проекту, на думку Дуди, може бути швидкісне залізничне

---

²⁷ <http://www.ukrinform.ua/rubric-politycs/2094336-andrij-desica-nadzvicajnij-i-povnovaznij-posol-ukraini-v-polsi.html>

сполучення по лінії Таллінн-Дубровнік, із відгалуженнями до Відня, Києва, Бухареста, Софії та Белграда²⁸.

Першим кроком до конкретної реалізації цієї ініціативи стала зустріч лідерів та високих представників 12 країн Центрально-Східної Європи, яка відбулася 25 серпня 2016 року у Дубровнику. Україна, попри запрошення, не делегувала свого представника на зустріч. Однак Анджей Дуда у своїй промові на Нараді Послів у Києві чітко заявив, що ініціатива є відкритою для неї, а українське залучення – бажаним для Польщі, підкресливши при цьому суверенне право України вирішувати, «з ким будувати союзи»²⁹. Важливо, що Польща розглядає союз Міжмор'я як союз рівноправних членів, а процес інтеграції – як ініціативу усіх зацікавлених сторін³⁰. Офіційний Київ у цілому схвально ставиться до цієї ініціативи, однак для успішного залучення України має сформувані чіткі бачення того, яким саме може бути її внесок. Важливо, щоб Україна взяла участь у наступній зустрічі в рамках ініціативи, яка запланована на червень 2017 року у Вроцлаві. Відповідна підготовка має вже сьогодні увійти до порядку денного українсько-польської співпраці.

Важливою безпековою ініціативою, яку Польща пропонує Україні, є ідея союзу Міжмор'я, у польському варіанті ABC

Зокрема, однією з підвалин безпекової співпраці з Україною в проєкті Міжмор'я має стати енергетична складова, особливо враховуючи як спільне протистояння країн регіону проєкту «Північний потік-2», так і суттєве зростання обсягів транзиту російського газу через Україну: у перші дев'ять місяців 2016 року вони зросли на 17,9 % у порівнянні з відповідним періодом минулого

---

28 *Rozmowa z Prezydentem RP Andrzejem Dudą. «Musimy być głodni sukcesu». Polski Przegląd Dyplomatyczny, Numer 1 (67) 2016. <http://www.ppd.pism.pl/Numer/1-67-2016/Rozmowa-z-Prezydentem-RP-Andrzejem-Duda>*

29 *Wystąpienie Prezydenta RP w Akademii Dyplomatycznej w Kijowie, 24.08.2016. Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. <http://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,67,wystapienie-prezydenta-rp-w-akademii-dyplomatycznej-w-kijowie.html>*

30 *Интерв'ю з польським дипломатом, 27.10.2016.*

року³¹. Україна зацікавлена у розбудові інтерконекторів між нею, країнами Вишеградської четвірки та Румунією (так званий проєкт Східноєвропейського газового хабу). У грудні 2014 р. під час візиту Президента України П.Порошенка до РП було підписано Угоду про взаємодію між українським і польським операторами ГТС («Укртрансгаз» і Gaz-System S.A.), яка передбачає будівництво інтерконектора від підземних газосховищ «Більче-Волиця» (Львівська область) до пункту передачі газу на українсько-польському кордоні «Дроздовіче» з метою збільшення обсягів імпорту газу в Україну з Європи через Польщу, а також зберігання європейського газу в підземних сховищах газу України та його транспортування споживачам в країнах ЄС. Початок будівництва української частини інтерконектора заплановано на 2017 рік, а комерційна експлуатація газопроводу – з 2020 року.

Україна також намагається збільшити постачання до Польщі та інших країн ЄС власних енергоресурсів, а саме транспортування електроенергії з Хмельницької АЕС. Питання про підписання меморандуму між відповідними державними компаніями стоїть на двосторонньому порядку денному з 2014 року, однак з польського боку дотепер тривають міжвідомчі консультації.

2.3. РЕФОРМИ ТА ЕКОНОМІКА: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СПІЛЬНОЇ ІСТОРІЇ УСПІХУ

Успішний процес реформ в Україні залишається беззаперечним пріоритетом для Польщі. Серед польських пріоритетів реформ в Україні – зменшення бюрократії, боротьба з корупцією, ефективне державне управління³². Україну включено до 10 пріоритетних

---

³¹ Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. Статистична інформація за січень-вересень 2016 року. Режим доступу http://mre.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?jsessionid=B3E81631E5788D1973AFE5BE8699FE0B.app1?art_id=245154681&cat_id=35081

³² Так, створення Національного антикорупційного бюро України здійснювалося з урахуваннями польського досвіду, співробітники НАБУ іздять до Польщі на стажування.

2. Інтереси України щодо Польщі та Польщі щодо України: точки перетину

країн-реципієнтів допомоги у Польській програмі допомоги для розвитку на 2016-2020 роки. У польському уряді навіть є посада Спецпредставника з питань підтримки реформ в Україні, яку наразі обіймає Державний секретар Міністерства фінансів РП Веслав Яньчик.

Своєю чергою, Україна завжди захоплювалася польським реформаційним досвідом, що в останній рік виявляється у безпосередньому ангажуванні колишніх польських урядовців до реформування

Успішний процес реформ в Україні залишається беззаперечним пріоритетом для Польщі

України. Так, архітектор польських економічних реформ Лешек Бальцеревич на запрошення Петра Порошенка очолив Стратегічну групу радників із підтримки реформ при Кабінеті Міністрів України. Окрім нього, до групи радників увійшли також колишній міністр внутрішніх справ Польщі, экс-воєвода Малопольського воєводства Єжи Міллер та колишній депутат Сейму Мірослав Чех³³. У 2015 році депутат Сейму Марцін Свєціцький очолював групу польських експертів, які допомагали Україні у впровадженні реформи децентралізації. У липні 2016 року ПАТ «Укрзалізниця» очолив Войцех Бальчун, колишній голова правління Польської залізниці, а в жовтні экс-міністр транспорту Польщі Славомір Новак став в.о. голови «Укравтодору».

З 2016 року спостерігається відновлення польсько-українських торгівельно-економічних відносин. Після скорочення польських інвестицій у 2014 і 2015 роках у першому півріччі 2016 року польські інвестиції в Україну сягнули 791 млн дол. США і перевищили сумарний обсяг інвестицій за весь 2015 рік (див. Графік 1³⁴). Польща залишається серед топ-10 інвесторів в Україну, її інвестиції в

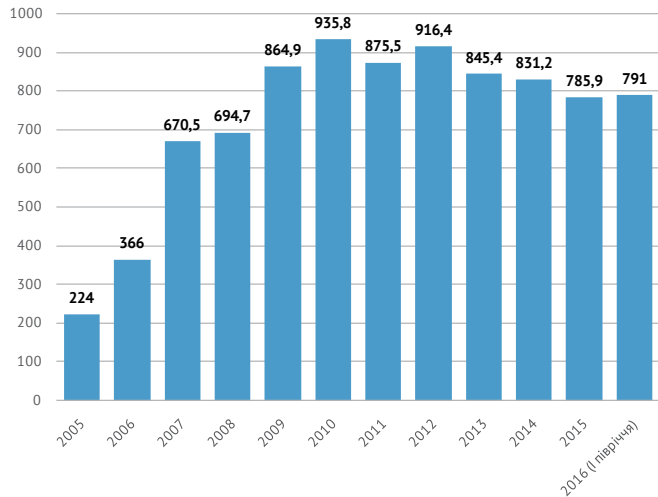
---

33 *Ще два відомі польські політики працюватимуть в Україні. Українська правда, 25.04.2016. Режим доступу <http://www.pravda.com.ua/news/2016/04/25/7106668/>*

34 *Посольство України у Республіці Польща. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею. Режим доступу <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/trade>*

Україну станом на 1 липня 2016 року становлять 2,4 % від сумарного обсягу іноземних інвестицій³⁵.

Графік 1. Загальні обсяги польських інвестицій в Україну (2005-2016 р.р., млн дол. США)

Своєю чергою, українські інвестиції у Польщі незначні і не входять навіть у топ-20. Однак українські дипломати наголошують, що обсяг реальних українських інвестицій в Республіці Польща, які з різних причин не враховуються офіційною статистикою, перевищує 1 млрд дол. США³⁶.

³⁵ Державна служба статистики України. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України станом на 1 липня 2016 р. Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/>

³⁶ Посольство України у Республіці Польща. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею. Режим доступу <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/trade>

За даними Посольства України в Республіці Польща, польський капітал в Україні, передусім, представлений у таких сферах: фінансова і страхова діяльність (45,5 %); промисловість (33,5 %); оптово-роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (9,7 %); сільське, лісове та рибне господарство (3,9 %); адміністративне та допоміжне обслуговування (1,8 %). Найбільші польські підприємства в Україні – це фабрика будівельної кераміки «Церсаніт», деревообробний завод «Барлінек», меблева фабрика «Новий Стиль», фабрика упаковки «Кен-Пак», фабрика автозапчастин «Інтер-Гроклін», завод металообробки «Полілекс-Мостосталь», підприємство з виробництва фарб «Снежжа-Україна», банківсько-фінансові установи (ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Ідея-банк», страхова компанія «PZU Україна»), найбільший польський ритейлер «LPP SA» тощо.

Найвагомішими українськими інвестиційними проектами в РП є металургійний комбінат «Гута Ченстохова» (інвестор – «ІСД»), суднобудівельний завод «Сточне Гданське» (інвестор – «ІСД»), «Гута Покуй» (інвестор – «Приват»), завод освітлювальних приладів «Геліос» (інвестор – «Іскра»), плодOPERERобний завод «T.B. Fruit Dwiżozu» (інвестор – компанія «T.B. Fruit» (власник торговельної марки «Яблуневий дар»), Мазовецький сироварний завод «Ostrowia» (інвестор – Група компаній «Milkiland»).

Для України Польща є четвертим найбільшим торговельним партнером у світі після Росії, Китаю та Німеччини, а за обсягом експорту Польща другий для України партнер у ЄС після Італії. У 2014-2015 роках обсяги торгівлі зменшилися: у 2015 році різниця склала 24,7 % у порівнянні з 2014 роком, у 2014 році також спостерігалось скорочення. Така ситуація відображала, передусім, стан української економіки – у Польщі у 2015 році спостерігалось зростання як експорту, так і імпорту³⁷. Однак підрахунки за першу половину 2016 року знову показують позитивну тенденцію: обсяг зовнішньої торгівлі товарами між двома країнами зріс на 8,8 % у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, послугами – на 38,6 %.

---

³⁷ *Central Statistical Office of Poland. Foreign trade turnover of goods in total and by countries in 2015. Available at <http://stat.gov.pl/en/topics/prices-trade/trade/foreign-trade-turnover-of-goods-in-total-and-by-countries-in-2015,2,8.html>*

Польський уряд відкрито заявляє, що українці потрібні на польському ринку праці

Окремою складовою польської економіки є українські трудові мігранти. Польський уряд відкрито заявляє, що українці потрібні на польському ринку праці, оскільки багато поляків виїхало на заробітки до країн Західної Європи. Українців на польському ринку праці цінують не тільки за професійність і порядність, а й за відсутність проблем із мовною та побутовою інтеграцією³⁸. За словами колишнього Посла Польщі в Україні Генріка Літвіна, у 2015 році українці отримали понад 900 тисяч польських віз, більше половини з яких є робочими. Це означає, що при подачі документів на візу українці вже мають запрошення від офіційного працедавця, тобто йдеться про легальне працевлаштування. Українці у Польщі працюють як в офісі, так на роботах, які потребують фізичного навантаження (на будівництві, у сільському господарстві тощо).

Точну кількість українських трудових мігрантів у Польщі складно підрахувати, однак українські та польські дипломати оперують цифрою 1 млн осіб. У 2015 році обсяг приватних грошових переказів в Україну з Польщі склав 55,1 млн дол. США, що є суттєвим збільшенням у порівнянні з 2012-2014 роками, коли обсяг переказів складав близько 40 млн дол. США щорічно³⁹.

Окрему міграційну групу становлять українські студенти. У 2015/2016 роках у Польщі навчалось понад 30 тисяч українців тільки на дипломних програмах, вони є першими за кількістю іноземними студентами в Польщі і складають половину від загальної кількості українців, які навчаються за кордоном⁴⁰.

³⁸ *Польський посол пояснив, чому сотні тисяч українців-мігрантів виїдні Варшаві. ТСН, 03.06.2016. Режим доступу <http://tsn.ua/politika/posol-polschi-v-ukrayini-poyasniv-neobhidnist-krokiv-z-legalizaciyi-ukrayinciv-zarobitchan-666158.html>*

³⁹ *Національний банк України. Приватні грошові перекази. Режим доступу <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208357>*

⁴⁰ *ЗМІ: у Польщі навчається понад 30 тисяч українських студентів. Польське радіо, 27.04.2016. Режим доступу <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/250445>*

Однією з чільних перешкод для подальшої реалізації міграційного та економічного потенціалу відносин із залученням прикордонних територій є ефективність функціонування пунктів пропуску на українсько-польському кордоні. Пропускні спроможності знижує як незадовільний стан доріг з українського боку, так і відсутність прикордонної інфраструктури. Окрім того, з восьми наявних пунктів пропуску тільки у чотирьох пунктах пропуску для автомобільного сполучення здійснюється спільний прикордонно-митний контроль і тільки на території Польщі. Спільний контроль кордону дозволяє проходити контроль з боку офіційних представників обох країн тільки один раз, на території країни виїзду, і тому суттєво скорочує час проходження кордону. Метою України є запровадити спільний контроль кордону на всіх пунктах пропуску з Польщею і з обох боків. На сьогодні від польської сторони очікується проект нової міжурядової угоди щодо запровадження спільного прикордонно-митного контролю⁴¹.

Метою України є запровадити спільний контроль кордону на всіх пунктах пропуску з Польщею і з обох боків

Окрім того, уряд Польщі виділив 100 млн євро кредиту для будівництва під'їзних доріг та облаштування пунктів пропуску (для порівняння – на підтримку політики управління кордонами в рамках однієї з програм секторальної бюджетної підтримки для України Європейський Союз виділив 66 млн євро на 2011-2017 роки⁴²). Українською стороною внесено необхідні зміни до бюджету України. На даний час Міністерство фінансів України спільно з іншими державними органами здійснює підготовку відповідних інвестиційних проектів. У ході чергового засідання українсько-польської Міжурядової координаційної ради питань міжрегіонального співробітництва 28 жовтня 2016 р. було домовлено про створення найближчим часом українсько-польської експертної групи з питань реалізації згаданих проектів.

---

⁴¹ *Інтерв'ю з українським дипломатом, 07.10.2016.*

⁴² *Mission of Ukraine to the European Union. EU's Assistance to Ukraine. Available at <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/eu-policy/assistance>. Accessed 03.11.2016*

3. ХТО Є ХТО: ГРУПИ ІНТЕРЕСІВ ТА ВПЛИВУ

3.1. ПОЛІТИЧНІ ГРАВЦІ: ХТО ВПЛИВАЄ НА РІШЕННЯ ЩОДО УКРАЇНИ У ПОЛЬЩІ

Після зміни влади у 2015 році у Польщі не лишилося політичних важковаговиків на кшталт Радослава Сікорського чи Броніслава Коморовського, які б хотіли зробити підтримку України частиною свого політичного іміджу. Частково це пов'язано з тим, що для «Права і справедливості» і, зокрема, для лідера партії Ярослава Качинського пріоритетними є питання внутрішньої політики. Частково до цього спрочинилися і голосування в Раді під час візиту Броніслава Коморовського, і указ Ющенка про Бандеру за часів Туска: Україна стала сприйматися як партнер, який на дружню політику може відповісти пониженням⁴³.

Певний дефіцит кадрів «ПіС», які б могли відповідати за роботу з Україною, польські експерти пояснюють також і тим, що українське портфоліо є менш престижним, ніж деякі інші закордонні напрямки. При цьому «ПіС» не звертається за кадровою підтримкою до «Громадянської платформи», яка має значний пул експертів з українських питань, через ідеологічне протистояння. Зокрема, кандидатура Марціна Войцеховського, вже затверджена комісією Сейму на посаду посла Польщі в Україні, була пізніше відкликана через його роботу у польському МЗС на чолі з Радославом Сікорським. Замість нього посаду посла обійняв Ян Пекло, відомий громадський діяч та експерт з польсько-українських відносин, який не належав до жодної політичної партії.

Тоді як всередині «ПіСу» далеко не всі налаштовані критично до України, мало хто наважується відкрито висловлюватися на її підтримку, оскільки це може тягти за собою репутаційні втрати⁴⁴. Більше того, деякі представники «ПіС», як, наприклад, сенатор Ян Жарин, відкрито ставлять співпрацю з Україною, зокрема безпекову,

⁴³ Гетьманчук А. Як ми втрачаємо проєвропейську Польщу. *Європейська правда*, 22.10.2015. Режим доступу <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/10/22/7039792/>

⁴⁴ Інтерв'ю з Лукашем Адамським, заступником директора Центру польсько-російського діалогу та взаєморозуміння, 21.10.2016.

у залежність від того, чи буде вона готова «миритися з історичною правдою»⁴⁵.

Це, однак, не означає, що у «ПіС» взагалі немає політиків, які б не говорили про підтримку України вголос. Прикладом є Малгожата Госєвська, депутат Сейму від «ПіС», яка послідовно підтримує Україну. Під час Революції гідності вона декілька днів провела на київському Майдані на знак солідарності з українськими громадянами. Вона також виступила ініціатором підготовки доповіді «Російські військові злочини у східній Україні», яку у квітні 2016 року особисто передала до Міжнародного трибуналу в Гаазі⁴⁶.

У лавах «Громадянської платформи» в українську проблематику чи не найактивніше залучений депутат Марцін Свєціцький. Він безпосередньо обізнаний з українськими реаліями, оскільки у 2007-2011 роках очолював Аналітично-дорадчий центр ЄС-ПРООН в Києві. Він також був один із небагатьох, хто закликав не вживати слово «геноцид» у липневій резолюції Сейму⁴⁷. Європарламентарі від «Платформи» Міхал Боні та Яцек Саріуш-Вольський також надають Україні активну підтримку.

В Україні також розглядають як потенційного партнера партію «Сучасна» (пол. «Nowoczesna») на чолі з Рішардом Петру. На сьогодні це найбільш проєвропейська партія Польщі, яка під час останніх виборів пройшла в парламент із результатом 7,6 % голосів.

Партія, яка у польському парламенті представляє відверто антиукраїнську та націоналістичну силу, є «Kukiz'15». Попри антиукраїнську риторику, її лідер, рок-музикант Павел Кукіз отримав 21 % голосів на президентських виборах у 2015 році. «Kukiz'15»

---

⁴⁵ «Senator Jan Żaryn: „Przeprowadzimy ofensywę historyczną!». *Prawy.pl*, 6.10.2015. <http://prawy.pl/11096-senator-jan-zaryn-przeprowadzimy-ofensywe-historyczna/>

⁴⁶ Жуган В. Разом проти Кремля. Як поляки допомагають Україні. *Еспресо*, 19.04.2016. Режим доступу http://espreso.tv/article/2016/04/19/razom_protiv_kremlya_yak_polyaky_dopomagayut_ukrayini

⁴⁷ Ісаєв І. Лібералізм по-польськи: чому резолюція про «геноцид» у Варшаві вважається м'якою. *Європейська правда*, 22.07.2016. Режим доступу <http://www.euointegration.com.ua/articles/2016/07/22/7052503/>

була єдиною фракцією, яка не дала жодного голосу на підтримку українсько-польської «Декларації пам'яті та солідарності», а її депутат Януш Саноцький у вісім парламенту переконував колег, що Україна не воює з Росією⁴⁸.

За двосторонні відносини на рівні парламентарів із польського боку відповідає депутат Сейму від «ПіС» Міхал Дворчик. При цьому українська частина депутатської групи дружби наразі перебуває без очільника: народний депутат Борис Тарасюк склав повноваження голови групи з міжпарламентських зв'язків із Польщею на знак протесту проти липневої резолюції Сейму.

Ключові рішення щодо України у Польщі ухвалюють у Канцелярії Президента Дуди. Відповідно, Консультаційний комітет президентів, роботу якого було відновлено після обрання президентом Анджея Дуди, відповідає за визначення стратегічних напрямків двосторонньої співпраці.

У польському Міністерстві закордонних справ відносинами з Україною безпосередньо опікується заступник державного секретаря з питань безпеки, східної політики та Європи Марек Зюлковський. Варто відзначити, що за кількістю співробітників посольство Польщі у Києві та польське представництво у ЄС є найбільшими польськими дипмісіями за кордоном.

Окрім того, у Польщі функціонує ціла низка дослідницьких установ та аналітичних центрів, які вивчають українську проблематику та впливають на прийняття державних рішень щодо України. До таких належать Центр східних досліджень (OSW), Польський інститут міжнародних справ (PISM), Інститут справ публічних (ISP), Фонд імені Стефана Баторія тощо.

---

⁴⁸ Там само.

3.2. СУСПІЛЬНІ НАСТРОЇ ЩОДО УКРАЇНИ В ПОЛЬЩІ І ЩОДО ПОЛЬЩІ В УКРАЇНІ

Українці традиційно дружньо ставляться до поляків. За даними соціологічної служби «Рейтинг», 54 % українців ставляться до Польщі «тепло» або «дуже тепло». При цьому за позитивними відчуттями українців Польща є країною №1, випереджаючи Білорусь, Європейський Союз в цілому, Канаду, Грузію, Литву, США та Німеччину. «Холодно» або «дуже холодно» до неї ставляться тільки 4 % українців⁴⁹.

Ставлення поляків до українців не є симетричним. Динаміку змін у відчуттях поляків щодо інших національностей можна простежити за даними польського аналітичного центру CBOS, що проводить щорічні опитування (див. Графік 2). Починаючи з 90-х років, думка поляків про українців поступово змінювалася на краще і кількість прихильників зросла з 12 % у 1993 році до 34 % у 2008. З 2008 року поляки, які почували до українців симпатію та антипатію, ділилися приблизно порівну і, водночас, ті, хто відчував байдужість, представляли третину населення Польщі. Однак у 2016 році динаміка вперше стала зворотною: кількість симпатиків України (27%) поступилася кількості недружньо налаштованих громадян Польщі (34%)⁵⁰.

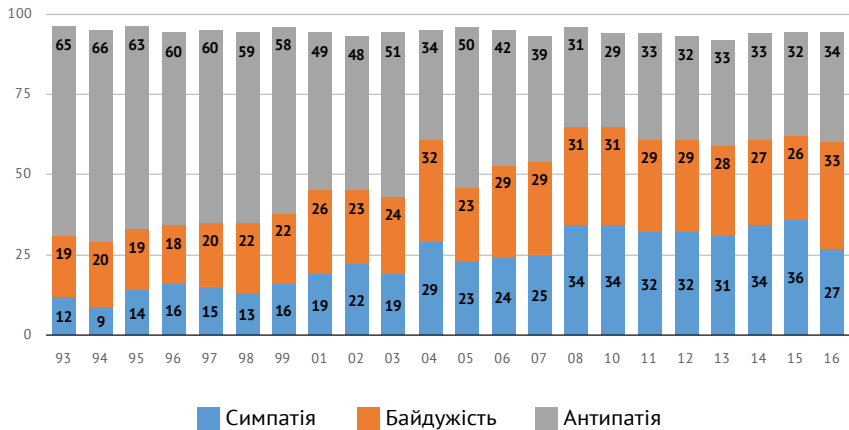
У 2016 році кількість симпатиків України в Польщі вперше за 8 років поступилася кількості недружньо налаштованих громадян. Однак говорити про різке і безповоротне погіршення ставлення до українців у Польщі передчасно

---

⁴⁹ Динаміка суспільно-політичних поглядів в Україні. 28 травня – 14 червня 2016. Соціологічна група «Рейтинг». Режим доступу http://ratinggroup.ua/research/ukraine/opros_iri_demonstriruet_skepticizm_ukraincev_s_problemskami_nadezhdy.html

⁵⁰ Джерело даних: Stosunek do innych narodow. CBOS, N53/2016. http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_053_16.PDF

Графік 2. Ставлення поляків до українців⁵¹

Такі тенденції можуть бути наслідком як історичної риторики та політики «ПіСу», так і певних антиміграційних настроїв у Польщі, пов'язаних, передусім, із міграційною кризою у Євросоюзі. За даними Міжнародної організації міграції, у 2015 році 35 % поляків відчували, що українці можуть становити для них загрозу (у 2016 році цей показник зменшився до 30 %) ⁵². При цьому кількість українців у Польщі суттєво зросла за 2014–2016 роки. Тимчасом як у 2013 році українці отримали 223 тисячі посвідок на тимчасову роботу, у 2014 році ця цифра склала 372 тисячі, у 2015 році – 430 тисяч ⁵³.

Зважаючи на міграційну кризу в Євросоюзі і приплив біженців із Сирії, у польських політиків є спокуса використати статистику щодо

⁵¹ Дані за 2000 і 2009 рік відсутні.

⁵² *Badanie na temat postaw wobec cudzoziemców w Polsce. Ipsos dla International Organization for Migration. Warszawa, wrzesień 2016.* http://poland.iom.int/sites/default/files/IOM_Cudzoziemcy_raport_IX_2016.pdf

⁵³ *Main groups of citizenship granted a first residence permit in the EU-28 and main EU Member States issuing the permit, 2015.* Eurostat. Available from http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Main_groups_of_citizenship_granted_a_first_residence_permit_in_the_EU-28_and_main_EU_Member_States_issuing_the_permit_2015.png

української міграції для того, щоб обґрунтувати неможливість прийняти мігрантів із Близького Сходу та Північної Африки. Так, прем'єр міністр Польщі Беата Шидло, виступаючи на дебатах у Європарламенті 19 січня 2016 року, заявила, що Польща прийняла близько мільйона біженців з України⁵⁴. Це, однак, не відповідає дійсності. Насправді, за даними статистики Державного управління з питань іноземців у Польщі, у 2014-2016 роках статус біженця у Польщі отримали тільки 18 (!) громадян України з понад 5,5 тисяч заяв⁵⁵.

У цілому, говорити про різке і безповоротне погіршення ставлення до українців у Польщі передчасно. Так чи інакше, у польському суспільстві завжди існував достатньо великий прошарок людей, які ставилися до українців негативно. Однак в останні роки ті радикальні групи, які донедавна були радше маргінальними, почали ставати популярнішими. До таких, наприклад, належить портал Kresy.pl, який з нішевого кресов'янського ресурсу перетворився на один із рупорів праворадикальних рухів Польщі. Чи не найвідомішою постаттю у поширенні антиукраїнської пропаганди є ксьондз Тадеуш Ісакович-Залеський⁵⁶.

Градус напруги поки що зростає, передусім, в Інтернеті і соцмережах, однак проявляється і в реальному житті. У 2016 році почастішали випадки агресивної поведінки поляків щодо українців. Так, у січні 2016 року стався напад на групу українських заробітчанин у місті Кутно⁵⁷. У червні група хуліганів спробувала перешкодити процесії

---

54 Chapman A. Poland quibbles over who's a refugee and who's a migrant. *Politico*, 22.01.2016 Available from <http://www.politico.eu/article/poland-quibbles-over-whos-a-refugee-and-whos-a-migrant-beata-szydlo-asylum-schengen/>

55 Report on the Current Situation in Ukraine, 30.10.2016. Urząd do Spraw Cudzoziemców Available from <http://udsc.gov.pl/en/statystyki/raporty-specjalne/biezaca-sytuacja-dotyczaca-ukrainy/>

56 Бойко С. Агенти Путіна. Польська мережа. Главком, 1.09.2016. Режим доступу <http://glavcom.ua/publications/agenti-putina-polska-merezha-370242.html>

57 Polacy zaatakowali Ukraińców. TVN24, 28.01.2016. <http://www.tvn24.pl/wyp-ukrainskie-kur-ukrainscy-pracownicy-zaatakowani,614485,s.html>

українських греко-католиків і православних у Перемишлі⁵⁸. Окрім того, у 2014-2016 було скоєно щонайменше 14 актів наруги над українськими могилами та пам'ятниками воякам УПА. Акти вандалізму почалися одночасно з російською агресією в Україні, відповідальність за один з них взяла на себе польська ультраправа організація Oboz Wielkiej Polski (OWS), відома своєю співпрацею з «ДНР» і «ЛНР»⁵⁹.

Хорошою новиною для України є те, що авторитетні польські ЗМІ як правого, так і лівого спрямування («Rzeczpospolita», «Gazeta Wyborcza», «Newsweek», «Krytyka Polityczna», «Dziennik»), як правило, публікують виважені матеріали про Україну, мають власних кореспондентів в Україні, які добре володіють мовою, політичною ситуацією тощо. Їхня увага щодо України сфокусована здебільшого на трьох темах: війна на Донбасі, ситуація довкола та в окупованому Криму та реформи. Репортер «Gazeta Wyborcza» Пьотр Андрусечко у 2014 році отримав польську премію «Журналіст року» за висвітлення подій на Сході України.

Окрім того, останніми роками польський літературний ринок вибухнув репортажною прозою авторства польських журналістів про Революцію гідності та війну на Сході⁶⁰. Темам українських революцій присвячені книги «Вогонь Майдану» Міхала Кацевича, «Вбити дракона. Українські революції» Катажини Квятковської-Москалевич. Збігнєв Парафіянович і Міхал Потоцький зосередили увагу на чинному та попередньому лідерах Української держави у книжках «Вовки живуть поза правом. У яку гру грав Янукович?» та «Кришталеве піаніно. Зради та перемоги Петра Порошенка». Тема війни

---

⁵⁸ У Перемишлі намагалися перешкодити у вшануванні Січових стрільців. Польське радіо, 26.06.2016. Режим доступу <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/258966>

⁵⁹ Заява Українського інституту національної пам'яті з приводу нищення українських могил на території Республіки Польща. Режим доступу <http://memory.gov.ua/news/zayava-ukrainskogo-institutu-natsionalnoi-pam-yati-z-privodu-nishchennya-ukrainskikh-mogil-na-t>

⁶⁰ Савицький Ю. У Польщі мода на книжки про Майдан і війну на Донбасі. Радіо Свобода, 10.12.2015. Режим доступу <http://www.radiosvoboda.org/a/27419666.html>

розкривається у книгах «Привіт із Новоросії» Павела Пеньонжека, «Крим: любов і ненависть» Мацея Ястшембського.

Тимчасом як ці книги ще не вийшли в українському перекладі, в цілому польський Інститут книги, державна установа, що займається промоцією польської літератури у світі, за останні 11 років підтримав вихід 146 видань польської літератури в українському перекладі⁶¹. Більше польських книжок перекладається тільки чеською.

Сучасних українських письменників — Оксану Забужко, Юрія Андруховича, Софію Андрухович тощо — також знають і перекладають у Польщі. Серед українських інтелектуалів у Польщі популярні Микола Рябчук та Ярослав Грицак — останньому, зокрема, вдалося знайти такі збалансовані формули щодо історичних питань, які звучать переконливо навіть для консервативно налаштованих поляків. У цілому, літературний ринок відображає загальну тенденцію українсько-польських відносин: у Польщі більше читають і пишуть про Україну, ніж в Україні про Польщу.

Серед інтелектуалів та громадських діячів на підтримку України публічно висловлюються Павел Коваль, Ізабеля Хруслінська (була авторкою книг-інтерв'ю з Оксаною Забужко та Ярославом Грицаком), Олександра (Оля) Гнатюк, Богуміла Бердиховська, Мирослав Скурка.

Групою істориків, які сьогодні працюють заради польсько-українського порозуміння, є Українсько-польський форум істориків, заснований Інститутами національної пам'яті Польщі та України⁶². З українського боку його представляють професор Юрій Шаповал, професор Іван Патриляк, професор Ігор Ільшин, професор Леонід

---

⁶¹ Сливинський О. *Польський варіант свободи, або Інший погляд на нас самих. Українська правда*, 05.07.2016. Режим доступу <http://life.prawda.com.ua/culture/2016/07/5/214555/>

⁶² Відновлено діалог істориків України та Польщі щодо складних питань спільного минулого. Український інститут національної пам'яті, 04.11.2016. Режим доступу <http://www.memory.gov.ua/news/vidnovleno-dialog-istorikiv-ukraini-ta-polshchi-shchodo-skladnikh-pitan-spilnogo-minulogo>

Зашкільняк, професор Богдан Гудь та кандидат історичних наук Володимир В'ятрович. З польської сторони до Форуму увійшли професор Гжеґоґ Грицюк, професор Гжеґоґ Мазур, професор Гжеґоґ Мотика, професор Ян Пісулінський, професор Вальдемар Резмер, доктор Маріуш Зайончковський.

Промоутером польської культури та польсько-української співпраці є Польський інститут у Києві, який проводить велику кількість культурних, мистецьких та наукових акцій, надає стипендії українським студентам і науковцям (зокрема, в рамках спеціальної програми «Польський Еразмус для України», спрямованої на українських студентів зі Сходу та Криму).

«Українським голосом» у Польщі є посольство, що його очолює Андрій Дешиця, та декілька громадських організацій, які представляють як «стару» українську діаспору («Об'єднання українців Польщі» на чолі з Петром Тимою), так і тих українських активістів, які переїхали до України відносно нещодавно (наприклад, «Євромайдан Варшава», Фонд «Наш вибір» тощо). Серед сучасних українських політиків ніхто не є у Польщі публічним авторитетом, хоча польські ЗМІ надали певну увагу тому, що Президент Порошенко став на коліно, вшановуючи пам'ять жертв Волинських подій під час візиту у липні 2016 року, а Надія Савченко, приймаючи у Любліні нагороду імені Яна Карського, вибачилася перед поляками за «образи, які були завдані українцями впродовж нашої нелегкої довгої історії»⁶³.

«Спікером» українських реформ у Польщі є Лешек Бальцеревич, беручи безпосередню участь у їхньому впровадженні. Однак для «ПіСу» він є ідеологічним опонентом, тому його висловлювання на користь України не сприймаються польською владою. Те ж саме стосується роботи Єжи Міллера та Славоміра Новака⁶⁴. Обидва вони працювали в уряді «Громадянської платформи», що само по собі є для «ПіСу» неприйнятним. «ПіС» також звинувачує Міл-

⁶³ Савченко просить вибачення у поляків за історичні кривди. Польське радіо, 26.06.2016. Режим доступу <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/258912>

⁶⁴ Бабакова О. Тролі чи ідіоти? Як Київ продовжує псувати стосунки з Варшавою. Європейська правда, 21.10.2016. Режим доступу <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/10/21/7056224>

лера у недбалому розслідуванні авіакатастрофи під Смоленськом у 2010 році, у якому загинули Лех Качинський і ще 95 провідних політичних і громадських діячів Польщі. Розслідування та встановлення відповідальності за цю катастрофу є для «ПіСу» та особисто Ярослава Качинського справою надзвичайної ваги. Своєю чергою, Новак відомий у Польщі через корупційний скандал, який змусив його подати у відставку з посади міністра транспорту. Якими б не були причини цих призначень в українському уряді, вони є скоріше деструктивними, аніж адвокаційними для розбудови відносин із чинним польським урядом.

4. НАЯВНІ І ПОТЕНЦІЙНІ РИЗИКИ, КОНФЛІКТИ

4.1. ПОДАЛЬШЕ ПОГІРШЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ ЧЕРЕЗ ПЕДАЛЮВАННЯ КОНФРОНТАЦІЙНОЇ ІСТОРИЧНОЇ РИТОРИКИ

Історичні питання завжди були «ахіллесовою п'ятою» польсько-українських відносин, а для «Права і справедливості» історична політика є наріжним каменем політичної програми. Крім того, тема Волині, підхоплена ЗМІ та радикальними силами і додатково роз'ятрена фільмом Войцеха Смажовського «Волинь», може ще більше вкорінитися у публічному дискурсі Польщі і використовуватися радикальними та проросійськими силами для погіршення відносин між державами і суспільствами.

Імовірність. *Від середньої до високої.* Варто відзначити, що з моменту приходу до влади у Польщі «Права і справедливості» історичний діалог був, передусім, «битвою парламентів», і можна сподіватися, що після «Декларації пам'яті та солідарності» спіраль звинувачень на певний час припиниться. Водночас, можна очікувати як провокацій з боку ультраправих та проросійських сил в обох державах, так і повернення до теми Волині напередодні 11 липня – дня, який у Польщі вважається апогеєм Волинських подій.

Як уникнути. Як українським, так і польським політикам необхідно утриматися від кроків, які можуть бути хибно інтерпретовані іншою стороною. Так, Україна, безумовно, має право на провадження власної політики пам'яті, однак варто уникати таких ляпів (чи провокацій), як здійснення кроків, які можуть неоднозначно сприйняти у Польщі, саме тоді, коли увага всіх польських ЗМІ прикута до України. Водночас, розкручування історичного дискурсу з боку «ПіС» може звести нанівець увесь той соціальний капітал довіри до українців, який повільно створювався протягом десятиліть завдяки, зокрема, їхнім зусиллям під час Помаранчевої революції та Революції гідності. Обговорення всіх історичних питань необхідно перевести з політичної площини у наукову, зокрема в рамках

Українсько-польського форуму істориків. Водночас, варто усвідомлювати, що робота форуму передбачає копітку наукову працю, яка у короткотерміновій і навіть середньостроковій перспективах не зможе розставити усі крапки на «і» в історичних претензіях.

4.2. ПОСЛАБЛЕННЯ ПОЗИЦІЇ ПОЛЬЩІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ І, ЯК РЕЗУЛЬТАТ, ПОГІРШЕННЯ ВІДНОСИН З УКРАЇНОЮ

Одним з інтересів України щодо Польщі є її потужність у ЄС задля, у тому числі, підтримки українських євроінтеграційних завдань. Однак сьогодні відносини між Варшавою та Брюсселем уже пережили кілька загострень через відмову «ПіС» від зобов'язань попереднього уряду щодо міграційних квот, а також намагання «Права і справедливості» взяти під контроль ЗМІ (за новим законодавством, керівники громадських ЗМІ призначатиме уряд) та Конституційний Суд. Конфронтація по лінії Польща-ЄС загострюється особистим конфліктом між Ярославим Качинським та головою Європейської Ради Дональдом Туском, а також занепадом Ваймарського трикутника як важеля впливу на політику ЄС. Окрім того, тимчасом як для «Громадянської платформи», особливо для Радослава Сікорського, Східна політика ЄС була його особистою візитною картою, для «Права і справедливості» відносини з Україною не є такою вагомою частиною порядку денного з Брюсселем.

Імовірність. *Від низької до середньої.* Найімовірніше, Варшава буде протистояти Брюсселю до певної межі, оскільки, як визнають польські дипломати, антиєвропейська політика для Польщі дорівнює самогубству (наприклад, у 2015 році польський внесок до бюджету ЄС склав 3,78 млрд євро, тоді як отримані від ЄС кошти склали 13,4 млрд⁶⁵). Парадокс полягає у тому, що «ПіС» не тільки бажає виживання Європейського

---

⁶⁵ *Poland. Overview. Official Website of the European Union. Available at https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/poland_en*

Союзу, а й хотів би брати активну участь у його реформуванні (зокрема, створенні нового інструменту для сусідів ЄС на Сході)⁶⁶, однак його сьогоднішня внутрішня політика працює скоріше на зменшення політичної ваги Польщі на прийняття рішень у ЄС.

Як уникнути. Зважаючи на те, що Україна не має впливу на внутрішню політику Польщі, вона має і надалі підкреслювати цінність підтримки Польщею європейської інтеграції України та її сильної позиції у ЄС.

4.3. ВТРАТА ПІДТРИМКИ ПОЛЬЩІ ЧЕРЕЗ НЕЗНАЧНИЙ ПРОГРЕС У ПРОВЕДЕННІ РЕФОРМ

Тимчасом як Україна хотіла б, передусім, бачити Польщу політично потужною, ключовим прагненням Польщі щодо України є її реформування. На питання, що могло б найбільше покращити імідж України у Польщі, польські експерти та дипломати одностайно відповідають: деолігархізація та проведення реформ. Як після Помаранчевої революції, так і після Революції гідності у Польщі були великі очікування щодо України. Зараз Польща хоче бачити, чи є зміни в Україні безповоротними⁶⁷.

Імовірність. *Від середньої до високої.* Для польського уряду сьгодні реформи входять до топу її двостороннього порядку денного з Україною. Водночас, Польща надає підтримку українським реформам не стільки з альтруїстичних, скільки з безпекових та геополітичних міркувань. Інтенсивність і якість проведення ре-

⁶⁶ *Інтерв'ю з польським дипломатом, 27.10.2016.*

⁶⁷ *Польща очікує на остаточні зміни в Україні – Дециця. Радіо Свобода, 26.08.2016. Режим доступу <http://www.radiosvoboda.org/a/news/27948589.html>*

форм в Україні позначиться не тільки на наявності підтримки з польського боку, а й на її ентузіазмі та спроможності лобювати українські інтереси у Брюсселі. Набагато більшою є імовірність втрати польських інвестицій та покупців для українського ринку.

Як уникнути. Рекомендація щодо протидії цьому ризику проста: робити реформи, а не імітувати їх. Враховуючи, що реформи в Україні є однією з тем, до якої прикута увага польської преси, тенденції в Україні формуватимуть не тільки ставлення до неї польських політичних еліт, а й громадськості, чий уявлення про Україну і так скоріше негативні. Згідно з опитуванням, проведеним на замовлення Інституту світової політики у 2015 році, головні асоціації у польському суспільстві з Україною — «війна» та «бідність»⁶⁸.

4.4. ПОГРШЕННЯ СТАВЛЕННЯ ТА ПРОЯВИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ

На тлі міграційної кризи в Євросоюзі, напливу українських трудових мігрантів та загострення історичного діалогу ставлення до українців у польському суспільстві може змінитися на гірше, що може виявитися як у проявах дискримінації, так і у випадках насильства.

Імовірність. *Висока.* За даними Міжнародної організації міграції, 82 % громадян Польщі вважають, що іноземці становлять загрозу для їхньої безпеки, а 35 % вважає їх конкурентами на ринку праці⁶⁹. Окрім того, підтримка польського населення щодо прийняття біженців

---

⁶⁸ *Що думають у ЄС про Україну? Інститут світової політики, 2016. Режим доступу <http://iwp.org.ua/ukr/public/1630.html>*

⁶⁹ *Badanie na temat postaw wobec cudzoziemców w Polsce. Ipsos dla International Organization for Migration. Warszawa, wrzesień 2016. http://poland.iom.int/sites/default/files/IOM_Cudzoziemcy_raport_IX_2016.pdf*

із країн, у яких відбувається військовий конфлікт, знизилася з 72 % у травні 2015 року до 33 % у квітні 2016 (щоправда, готовність приймати біженців з України лишається стабільною на рівні 60 %) ⁷⁰. Попри те, що українські біженці у Польщі – це міф, а наявність запрошення від польського роботодавця по суті означає, що у Польщі немає претендентів на цю вакансію, прояви агресії та дискримінації щодо українців є високо імовірними. Особливо це стосується східних воєводств Польщі, де консервативні настрої є сильнішими. При цьому влада Польщі стримано реагує на такі випадки, таким чином, заохочуючи польське суспільство до подальших випадів проти українців ⁷¹.

Як уникнути. Рецепт щодо уникнення цього ризику впирається у вищенаведені рекомендації, зокрема, щодо проведення реформ та створення нових робочих місць в Україні (у тому числі і з залученнями польських інвестицій). У короткотерміновій перспективі Міністерство закордонних справ України і посольство України в Польщі мусять і надалі невідкладно реагувати на випадки проявів ненависті щодо українців та української культурної спадщини в Польщі і закликати польський уряд до публічного притягнення винних до відповідальності.

---

⁷⁰ *Polish Public Opinion 4/2016. CBOS, Warsaw. Available from http://www.cbos.pl/PL/publikacje/public_opinion/2016/04_2016.pdf*

⁷¹ *Гнатюк О. [Польща/Україна] Не потурати насильству. Історична правда, 11.07.2016. Режим доступу <http://www.istpravda.com.ua/columns/2016/07/11/149136/>.*

5. РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Враховуючи, що найбільш суперечливою ланкою двосторонніх відносин сьогодні є діалог між парламентами, Україна має посилити міжпарламентську співпрацю. Зокрема, необхідно якомога швидше призначити голову групи міжпарламентських зв'язків із Польщею. Українська сторона має діяти проактивно щодо спільних заходів та зустрічей із польськими колегами, зокрема в рамках підготовки до відзначення днів вшанування пам'яті Волинського злочину і жертв нацистського та комуністичного режимів.
2. Україна може продемонструвати, що готова до конструктивного діалогу з Польщею, проголосувавши поправки до закону «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті». Відповідний законопроект ще у липні 2016 року був зареєстрований у парламенті, і містить уточнення, що статус борців за незалежність України не поширюється на осіб, дії яких кваліфікуються як злочин проти людства.
3. Необхідно розробити бачення Україною своєї участі у проєкті Міжмор'я і представити його на зустрічі регіональних лідерів у Вроцлаві у 2017 році, тим більше, що Україна вже зараз має напрацювання щодо спільних проєктів у сфері енергетики та оборони. Приєднання України до економічної та інфраструктурної співпраці з країнами Міжмор'я збільшить її шанси стати частиною формату 16+1, ініційованого Китаєм у рамках стратегії «Один пояс, один шлях». Враховуючи, що і Варшава, і Пекін схвально ставляться до залучення України, шанси на перетворення України на європейський інфраструктурний хаб достатньо високі, однак залежать, передусім, від конкретних ініціатив з боку України.
4. Для України та Польщі принципово важливо та вигідно довести державам-членам ЄС, що вони боронять східний кордон ЄС від напливу міграційних потоків. Ефективна співпраця в облаштуванні польсько-українського кордону може не тільки

зменшити черги на кордоні, а й стати історією успіху Польщі та України як внесок в оборону східного кордону ЄС.

5. Україна має продемонструвати конкретні історії успіху у сфері реформ і, зокрема, умов ведення бізнесу. Створення українсько-польського інвестиційного фонду було б правильним кроком у напрямку повернення польських інвестицій в Україну.
6. Україні надзвичайно бракує фахівців, які б спеціалізувалися на відносинах України та Польщі та на постійній основі відстежували внутрішню динаміку у Польщі. Зважаючи на стратегічну зацікавленість України в ефективній співпраці з країною-сусідом, варто створити Центр польських досліджень за прикладом польського Центру східних досліджень (OSW), стимулювати вивчення польської мови тощо.
7. Необхідно посилити співпрацю між українськими та польськими аналітичними центрами для проведення спільних досліджень та заходів.
8. Україні потрібно посилити свій голос у Польщі, оскільки сьогодні поляки, передусім, довідуються про Україну від самих поляків. виправити ситуацію можуть відкриття Українського культурного центру у Польщі, публічні заходи, організовані у різних містах Польщі за участі українських експертів, громадських діячів, науковців, журналістів тощо. Українсько-польські відносини гостро потребують майданчиків для спілкування громадянського суспільства. Гарним прикладом такого майданчику є щорічна конференція, яку організовує Фонд імені Стефана Баторія, однак її однієї недостатньо для сталого діалогу між українськими та польськими лідерами думок.
9. Українській владі необхідно усвідомити, що недофінансування української гуманітарної науки (історії, політології, філософії тощо) фактично підтримує існування «залізної завіси» між західним науковим дискурсом та українським поглядом. Зокрема, розбіжність між станом розвитку української та польської історіографії вже зараз працює не на користь України. У стратегічній перспективі Україна має виділяти ресурси на розвиток гуманітарної науки як запоруки, зокрема, успішної зовнішньої політики.

6. ПОДЯКА

Авторка висловлює свою подяку українським та польським дипломатам, експертам, громадським діячам, журналістам, які знайшли час поділитися своїми думками та спостереженнями щодо українсько-польських відносин. Зокрема, авторка щиро вдячна *Альоні Гетьманчук, Олені Бетлій, Станіславу Секрієру, Лукашу Адамському, Гжеґожу Громадзькому, Ользі Бурлюк, Бартоломею Новаку, Петру Андрусечку, Олені Бабаковій, Наталії Панченко* за їхній внесок у дослідження.

Окрема подяка директору Другого європейського департаменту МЗС України *Юрію Мушці*, Послу України в Республіці Польща *Андрію Дешиці*, Послу Республіки Польща в Україні *Яну Пекло* та його попереднику у 2011-2016 роках *Генріку Літвіну* за їхній інтерес до проекту Інституту світової політики та особисті коментарі під час підготовки дослідження.

01001, Україна, Київ, вул. Еспланадна, 32 В, офіс 1
Тел. +38 044 374 03 11
e-mail: info@iwp.org.ua

www.facebook.com/pages/Institute-of-World-Policy

vk.com/public68498423

twitter.com/IWP_Ukraine

